

Pr. Florea Gheorghe

Florea Anca

OMUL ȘI COSMOSUL LUI

HRISTOCENTRISM ANTROPOLOGIC ȘI COSMOLOGIC

Viziune patristică și științifică

Editura Sfântul Ierarh Nicolae
2020

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

FLOREA, GHEORGHE

Omul și cosmosul lui : hristocentrism antropologic și cosmologic : viziune patristică și științifică / pr. Florea Gheorghe, Florea Anca. - Brăila : Editura Sfântul Ierarh Nicolae, 2020

Conține bibliografie

ISBN 978-606-30-2691-1

I. Florea, Anca

2

CUPRINS

Prefață.....	5
CAP. 1. HRISTOCENTRISM ANTROPOLOGIC ȘI COSMOLOGIC	
1.1. Hristocentrism antropologic. Omul – chip al Arhetipului HRISTOS – Logosul Întrupat	29
1.2. Hristocentrism cosmologic. Raționalitatea lumii – Perspectivă patristică.....	60
CAP 2. ANTROPOCENTRISM COSMOLOGIC.	
Perspectivă științifică	
2.1. Introducere.....	81
2.2. Ideea de Dumnezeu în matematică.....	87
2.3. Principiul Antropic – perspectivă științifică.....	136
2.4. Principiul Antropic – perspectivă biblică.....	208
CAP. 3. MIȘCAREA NEW AGE.	
Studii comparative	
3.1. Prezentarea Mișcării New Age.....	218
3.2. Cosmologia creștină și cosmologia New Age – Studiu comparativ.....	247
3.3. Gândirea Pozitivă – Analiză comparativă.....	263
3.4. Perspectiva asupra morții - Studiu comparativ.....	284

Pr. Conf. Dr. Nicolae Moșoiu

CAPITOLUL 1

HRISTOCENTRISM ANTROPOLOGIC ȘI COSMOLOGIC

1.1 Hristocentrism Antropologic

Omul – chip al Arhetipului HRISTOS - Logosul Întrupat

Geneza 1, 26-27

Și a zis Dumnezeu: „Să facem om după chipul și după asemănarea noastră, ca să stăpânească peștii mării, păsările cerului, animalele domestice, toate vietățile ce se târăsc pe pământ și tot pământul!”

Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie.”

Coloseni 1, 15-18

(HRISTOS) Care este chipul lui Dumnezeu celui nevăzut, mai întâi născut decât toată făptura.

Pentru că în Acesta au fost făcute toate, cele din ceruri și cele de pe pământ, cele văzute și cele nevăzute, fie tronuri, fie domnii, fie căpetenii, fie stăpânii. Toate s-au făcut prin El și pentru El.

El este mai înainte decât toate și toate prin El sunt așezate.

Și El este capul trupului, adică al Bisericii.

În acest pasaj paulin, pe care teologul grec Panayotis ReNellas îl analizează pe larg în valoroasa lui carte „*Omul – animal îndumnezeit. Perspective pentru o antropologie ortodoxă*”, mesajul fundamental este hristocentrismul antropologic și cosmologic. HRISTOS – Chipul lui Dumnezeu este Arhetipul omului și centru de semnificații și coeziune universală, origine dar și finalitate.

În acest capitol încercăm să evidențiem relevanța antropologică a hristologiei scripturistice și patristice, iar în capitolul următor analizăm relevanța cosmologică a hristologiei prin învățătura despre raționalitatea lumii în cheie patristică dar și științifică.

Vom urmări îndeaproape foarte densa și consistenta analiză a conținutului *Chipului lui Dumnezeu* în om – în lucrarea lui P. Nellas, deoarece aduce laolaltă cele mai pregnante mărturii patristice pe acest subiect, în toată bogăția lor ineputabilă și mereu actuală de semnificații.

Ideea de bază a textelor scripturistice din debutul capitolului este aceea că HRISTOS este Chipul propriu al lui Dumnezeu, iar omul este chip creat al Chipului HRISTOS – Logosul Întrupat, adică este chip al Chipului lui Dumnezeu. HRISTOS este Arhetipul omului în ipostaza de Dumnezeu Întrupat, ipostază pe care Și-o asumă ca intenție și proiect mai înainte de întemeierea lumii.

Sfinții Părinți insistă asupra faptului că tocmai această asumare, această intenție fondatoare a creației, dă ființă reală și consolidează creația, prin aceasta creația se „împrimă” de o adâncă și statornică „pecete filială”.

Omul trebuie să se recunoască pe sine și lumea ca dar de la Tatăl, ca supremă origine, pentru că el și lumea sunt chipul ființei divine primite de către Fiul ca dar:

„Dacă n-ar fi un Tată care a dăruit ființa Sa Fiului, n-ar fi lumea chip al acestui dar. Dacă la originea tuturor,

n-ar fi un Tată care face ființa Sa dar unui Fiul, n-ar putea fi nici existența omului și a lumii, un dar al iubirii.”³²

Tatăl este suprema origine a existenței intratrinitare, iar Fiul își asumă întreaga creație condiției sale filiale, doar astfel lumea e creată și binecuvântată, iar ființarea, devenirea și împlinirea ei eshatologică, sunt orientate fundamental hristocentric.

Observăm că în Sfânta Treime unitatea constă în centrarea pe Persoana Tatălui, iar în creație, unitatea constă în centrarea pe Persoana Fiului:

„Unicul Dumnezeu nu este substanța unică, ci Tatăl, care este cauza nașterii Fiului și a purcederii Duhului. Pentru Părinții greci, unicitatea lui Dumnezeu, Dumnezeu Unul, ca și principiu sau cauză ontologică a vieții personal trinitare a lui Dumnezeu, nu constau în substanța Lui unică, ci în ipostasul, adică în persoana Tatălui.”³³

„Totul se unește prin Fiul în Tatăl. Numai așa se poate realiza o unitate desăvârșită între toate, o unitate filială a tuturor în unicul Tată prin unicul Fiul. Numai dacă toate vin din iubirea Tatălui, toate se întorc cu iubire filială spre Tatăl. Toate vin la existență din iubirea Tatălui, care le face după chipul Fiului. Toate sunt iubite de Tatăl în Fiul și toate se întorc spre Tatăl prin Fiul. Nu există pentru Tatăl o existență iubită dincolo sau în afară de Fiul. Și de aceea toate sunt făcute pentru a fi adunate în Fiul și împreună cu Fiul în Tatăl. Căci nici cele ce provin din iubirea Tatălui prin Fiul nu pot găsi o țință a iubirii lor în afară de Tatăl, în care se adună împreună cu Fiul.”³⁴

³² Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, „*Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*”, vol. II, Editura Cristal, București 1995, pg. 52.

³³ I.P.S. Ioannis Zizioulas, „*Ființa eclesială*”, trad. Română de Aurel Nae, Editura Bizantină, București, 1996, pag. 35.

³⁴ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, „*Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*”, vol.II, Editura Cristal, București, 1995, pag. 15

Nu există o altă unitate a lumii decât în HRISTOS, în sens ontologic dar și în sens de lucrare-participare-ascultare a omului într-o colaborare sinergică, inspirată și orientată de către HRISTOS:

„Rămâneți în Mine și Eu în voi. Precum mlădița nu poate să aducă roadă de la sine, dacă nu rămâne în viță, tot așa nici voi, dacă nu rămâneți în Mine. Eu sunt vița, voi sunteți mlădițele, Cel ce rămâne în Mine și Eu în el, acesta aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteți face nimic.... Precum M-a iubit pe Mine Tatăl, așa v-am iubit și Eu pe voi; rămâneți întru iubirea Mea. Dacă păziți poruncile Mele, veți rămâne întru iubirea Mea, după cum și Eu am păzit poruncile Tatălui Meu și rămân întru iubirea Lui.” (Ioan, 15, 4-10)

Întoarcerea către Dumnezeu a darului primit, adică a înseși vieții și ființei noastre - „*ale Tale dintru ale Tale, Ție aducem!*”, este gestul filial firesc, astfel că fiecare persoană umană își împlinește destinul - vocația filială aducând răspunsul personal în prinos de recunoștință, îmbogățit cu propriul obol care devine închinare unică, personală, har și libertate, creativitate fecundă, prin înrăurirea Duhului kenotic lucrător în noi:

„Se vorbește despre o kenoză a Duhului Sfânt, Cel ce se coboară la nivelul nostru, pentru a ne ridica la nivelul de parteneri ai lui HRISTOS. Nefiind un ipostas cu natură umană, nefiind întrupat, cum e întrupat HRISTOS, se infuzează ca ipostas în ipostasele noastre, devenind un fel de ipostas al persoanelor noastre. Intimitatea aceasta dintre Duhul Sfânt și om existentă de la creație dar grav afectată de păcat, devine din nou posibilă, acum în mod desăvârșit, prin opera Mântuitorului; (...) De asemenea și Duhul vine în ajutorul slăbiciunii noastre, căci nu știm să ne rugăm cum

trebuie, ci Însuși Duhul se roagă pentru noi cu suspine negrăite.” (Romani, 8, 26) ”³⁵

Părintele Dumitru Stăniloae descrie unicitatea și centralitatea lui HRISTOS astfel:

„Deosebirea lui Iisus ca om de ceilalți oameni stă în faptul că El ca om nu este un centru autonom de acte și reacții, ci centrul omenesc al acestora este în același timp și centrul dumnezeiesc al lor și al actelor sale. Toată natură omenească a Sa s-a centrat prin această nu în afara lui Dumnezeu, ci în Dumnezeu-Cuvântul. Între oameni a pășit un om care nu mai e centrat în El Însuși, ci în Dumnezeu, e identic ca persoană cu Dumnezeu. Relațiile celorlalți oameni cu acest semen al lor nu sânt relații trăite în afară lui Dumnezeu, ci relații cu Dumnezeu Însuși. Întrucât acest centru ipostatic are o putere de atracție spre Dumnezeu și de iradiere a binelui, care depășește toate centrele pur omenești, El este centrul nostru. În mijlocul creației s-a plasat pentru eternitate un centru personal omenesc, care este în același timp dumnezeiesc ” „³⁶

Potențele naturii umane nu mai sunt activate de un ipostas uman, ci de Ipostasul dumnezeiesc. Întrucât această activare a naturii umane este cea mai proprie posibilă, în HRISTOS firea noastră și-a găsit adevărata ei activare, în toată autenticitatea și deplinătatea ei.

Dacă persoana înseamnă o unitate care se referă totdeauna în mod pozitiv la celelalte persoane, întrucât El a

³⁵ Pr. Asist. Nicolae-Viorel Z. Moșoiu, „Dezvoltarea teologică în Tradiție. Viziunea Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae – Sinteze moderne și contextul lor – Teză de Doctorat”, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna”, Sibiu, 1999, pag. 102

³⁶ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, „Teologia Dogmatica Ortodoxa” vol. 2., Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, ediția a III, pag. 31.

activat toate tendințele firii umane într-un mod deplin favorabil celorlalți oameni, se poate spune ca El a personalizat în modul cel mai autentic natura umană. Ipostasul Cuvântului asumând în modul cel mai autentic firea umană, a întemeiat virtual potența caracterului personal al omului, căci ipostasul e modul concret de subzistență a firii. Logosul divin e „*fundamentul ultim în care subzistă concret firea oricărui om ca ipostas*”³⁷.

Firea umană subzistă în Logosul divin, deci ea este consistentă în sine, are o valoare veșnică garantată de însăși Persoana dumnezeiască, este perfect acomodată (compatibilă) Persoanei dumnezeiești, devenindu-i mediu propriu de manifestare. Firea umană este expresia creată a firii dumnezeiești, iar introducerea ei în comuniunea de viață dumnezeiască intratrinitară este adevărul ei ultim, realitatea ei fundamentală. Omul apare ca un dumnezeu creat, caracterul său personal (cu toate conotațiile valorice inalienabile) este susținut prin exemplaritatea Sa de Însăși Persoana dumnezeiască a Cuvântului întrupat. HRISTOS este în același timp garantul persoanei umane și a demnității divine a firii omenești:

„*Logosul este împlinirea omului ca persoană; natura umana își găsește în Ipostasul divin împlinirea ei ipostatică*”.³⁸

Revenind la textul paulin Col 1, 15-18, teologul P. Nellas formulează trei puncte antropologice fundamentale, în concordanță cu viziunea patristică³⁹:

a. Constituția hristologică a omului - constând în raționalitatea lui, omul fiind plămădit după chipul Rațiunii ipostatice; aptitudinea de a fi creator fiind chipul Rațiunii creatoare prin excelență; este stăpân pentru că HRISTOS este

Domn și Atoatețiitor; este liber fiind chipul Libertății absolute, dar este și responsabil pentru creație ca unul ce este „recapitulare și conștiință a întregii creații”, HRISTOS fiind Recapitulare și Mântuitor universal.

Omul este o ființă dihotomică suflet-trup, fiind chip al Logosului întrupat, și este, de asemenea persoană și natură, aidoma Arhetipului Său.

b. Destinul hristologic al omului – reliefează aspectul dinamic al chipului lui Dumnezeu, omul fiind chemat „să depășească limitele mărginite ale creației și să se facă infinit”.

Desigur că tot de aspectul dinamic ține efortul de primenire a lumii prin primenirea propriului trup cu care este consubstanțial. Efortul de „ecologizare” nu constă doar în a elibera natura de reziduuri, ci adevărata eliberare a naturii de haotizarea generată prin efectul cosmic al păcatului adamic constă în sfințirea trupului, căci natura întreagă stă în metanie așteptând arătarea fiilor lui Dumnezeu:

„*Pentru că și făptura însăși se va izbăvi din robia stricăciunii, ca să se bucure de libertatea mării fiilor lui Dumnezeu. Căci știm că toată făptura împreună suspină și împreună are dureri până acum. Și nu numai atât, ci și noi, care avem pârga Duhului, și noi înșine suspinăm în noi, așteptând înfierea, răscumpărarea trupului nostru.*” (Romani 8, 21-23).

Pentru Sfinții Părinți, chiar înhumarea trupului uman are un sens eshatologic – pentru ca la învierea de obște, trupul uman transfigurat să contribuie, să atragă după sine transfigurarea naturii în ansamblu, cu care a redevenit una, astfel ca nu doar pierderea harului primordial ci și îndumnezeirea, să aibă reverberații cosmice.

c. Obârșia în HRISTOS a omului – se referă la întemeierea în HRISTOS a acestuia. Adam, cel dintâi creat, a fost întemeiat prin asumarea în Persoana Fiului a firii umane ca intenție, ceea ce în realitatea supratemporală a lui

³⁷ Ibid, p. 31

³⁸ Ibid. p. 31.

³⁹ Conf. P. Nellas. Op.cit., pag. 68-70

Dumnezeu este o actualitate, chiar dacă asumarea istorică are loc în timp, la „plinirea vremii”. Expresia „chipul lui Dumnezeu” din Geneză 1,16-27 este repetat de trei ori, după modalitatea exprimării biblice a unui mesaj fundamental.

Nu doar că distanța ființială între natura divină și natura umană, absolută și infinită, este ameliorată prin energiile divine care sunt o punte între necreat și creat datorită bunătății lui Dumnezeu, ci esențialmente omul primește ființă și existență reale prin actul asumării lumii de către HRISTOS, Cel ce o susține, o conservă, o consolidează și o consacră lui Dumnezeu ca statut de filiație adoptivă, asociată filiației proprii Sale Persoane:

„La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era întru început la Dumnezeu. Toate prin El s-au făcut; și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut. Întru El era viață și viața era lumina oamenilor.” (Ioan 1, 1-4);

„Rugăciunea este însuși răspunsul Fiului către Tatăl. În fața Tatălui nu poți sta decât în gest de închinare, mulțumire și recunoștință față de viața dăruită și astfel creația întregă se integrează actului de închinare-preamărire a Fiului către Tatăl, este în întregime asumată gestului Său filial, devenind prinos de iubire, primită, binecuvântată de iubirea absolută a Tatălui.”⁴⁰

Creația în ansamblu și persoana umană în special, având o existență iconică, nutrește o tindere naturală spre unirea cu Arhetipul, ca proprie regăsire de sine, împlinire autentică și chiar maximă securitate-odihnă în fața vulnerabilităților datorate pierderii comuniunii integrale caracteristice existenței paradisiace:

„Așa cum adevărul icoanei se află în persoana zugrăvită pe ea, tot așa și adevărul despre om se află în

⁴⁰ Ieromonah Ghelasie Gheorghe, „Rugăciunea”, Editura Tipografic S.A. – Colecția Isihasm, 1999, pag. 34.

modelul lui. Aceasta tocmai fiindcă modelul este cel care organizează, pecetluiește și configurează materia și, în același timp, o atrage. Modelul (Arhetipul) reprezintă conținutul ontologic al „chipului” („icoanei”)⁴¹.

Sfântul Maxim observă că nici chiar realizările cele mai înalte și mai nobile la care poate aspira omul nu sunt decât chipuri create, umbre ale unirii desăvârșite cu Rațiunea supremă – obârșia a toate:

„Chiar dacă ar avea omul în veacul acesta în mod suprafirească și înalt puterea de a atinge cea mai înaltă măsură a virtuților, a cunoștinței, și prin aceasta puterea de a se face stăpân pe știința celor dumnezeiești, se află încă în chipul și icoana arhetipurilor. Pentru că tot ce socotim noi acum că e adevărat, e de fapt chip și umbră și icoană a Rațiunii celei mai înalte.”⁴²

Având existență și ființare iconică, omul nu poate revendica nici un fel de autonomie față de Dumnezeu, cunoașterea de sine trece prin cunoașterea lui Dumnezeu sau echivalent⁴³, necunoașterea de Dumnezeu generează necunoaștere de sine.

Autonomia omului este un păcat dar și o iluzie, iar existența autonomizată va fi, în consecință, superficială, neaprofundată și în ultimă instanță ratată.

Arhetipul - a cărui reproducere iconică este omul, nu este Fiul dumnezeiesc în afara întrupării și într-o independență față de creație, ci este HRISTOS – Logosul Întrupat. Pledoaria lui P. Nellas pentru această idee care poate părea la prima vedere surprinzătoare, este bine

⁴¹ Panayotis Nellas, op.cit. pag. 75.

⁴² Sfântul Maxim Mărturisitorul, „Ambigua”, trad. Rom. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1983 (P.S.B. 80), pag.253

⁴³ prin operația logică de negare a contrarei, cu care propoziția directă este echivalentă.

întemeiată scripturistic și patristic, iar noi vom urmări în continuare această documentație și o vom completa cu mărturia altor teologi contemporani, evidențiind-o datorită valorii excepționale și a lărgirii de perspectivă pe care o produce în concepția antropologică:

„Nu are importanță faptul că HRISTOS nu a existat istoric pe vremea creației lui Adam. Faptul că HRISTOS este în realitatea supratemporală a lui Dumnezeu „mai întâi născut decât toată zidirea” (Col 1, 15-17) constituie o învățătură biblică fundamentală. Dacă omul, pentru care a fost făcută întreaga creație materială, a răsărit pe pământ ultimul, după toate creaturile, atunci este negreșit logic ca HRISTOS, Care reprezintă scopul întregii creații materiale și spirituale, să fie posterior lui Adam, de vreme ce toate lucrurile sunt conduse de la cele nedesăvârșite spre desăvârșire. Ca realitate supremă a omului, era firesc ca HRISTOS să reprezinte scopul mersului ascendent al umanității, început, dar și capăt al istoriei.”⁴⁴

Ioan I. Ică jr. accentuează și el această idee în prefața elogioasă a acestei cărți, considerată „una dintre cele mai remarcabile cărți de teologie ortodoxă ale epocii noastre:

„Dată fiind relația arhetipală între omul rațional (logikos) și Logosul divin, Întruparea Logosului ar fi avut loc și dacă n-ar fi existat căderea lui Adam, scopul ei fiind unul esențial pozitiv, împlinitor, și doar în subsidiar negativ, răscumpărător. Conținutul mântuirii obiective este unul precumpănitor pozitiv: înfierea și îndumnezeirea omului, unirea fără amestec și fără separație dintre divin și uman, Necreat și creat, restaurarea asemănării pierdute cu Dumnezeu care implică și câștigarea nestricăciunii și a nemuririi prin umplerea umanității lui HRISTOS – devenită prin Înălțare și Cincizecime Trupul Bisericii, de energii îndumnezeitoare ale Sfintei Treimi. (...)

⁴⁴ P.Nellas, op. cit., pag.77.

Realizarea de sine a umanului reclamă în chip imperios unirea ipostatică a chipului cu Arhetipul ca astfel să se poată actualiza asemenea îndumnezeitoare a omului cu Dumnezeu. Dumnezeu Cuvântul S-ar fi întrupat chiar dacă omul n-ar fi căzut în păcat e învățătura clară a Sfinților Părinți de la Sfântul Maxim trecând prin Sfântul Grigorie Palama și până la Sfântul Nicodim Aghioritul. (...) Esența căderii în păcat stă spiritual vorbind tocmai în asumarea autonomă de către om a umanului său, într-un umanism antropocentric și cosmocentric care, excentrându-l ontologic, îl condamnă la autodistrugere.”⁴⁵

Asumarea întrupării în realitatea supratemporală a lui Dumnezeu, Îl face pe HRISTOS „mai întâi născut decât toată zidirea”. În textul paulin, expresia „mai întâi născut” se referă la firea umană nu la cea divină, deoarece firea divină deși este născută din Tatăl nu se raportează la „toată zidirea”, fiind în afara timpului și a creației, independentă de acestea. Dar nașterea ca Om în intenția de asumare este raportată la „toată zidirea”, pentru că se referă anume la ea.

Redăm un text elocvent al Sfântului Maxim Mărturisitorul⁴⁶ pe această temă în care ni se accentuează faptul că planul și taina înomenirii lui HRISTOS precede veacurile, fiind și scopul ultim al creației:

„Aceasta (întruparea n.n.) este taina cea mare și ascunsă; aceasta este țința (telos) fericită pentru care s-au alcătuit toate; acesta este scopul (skopos) dumnezeiesc gândit mai înainte de începutul lucrurilor, pe care definindu-l spunem că este țința finală mai înainte gândită pentru care sunt toate, iar ea pentru nici una. Spre această țință (spre unirea ipostatică a naturii divine și umane, spre HRISTOS)

⁴⁵ Ioan I. Ică jr. Prefață la P.Nellas, op.cit., pag 18 și 40.

⁴⁶ Vom reda și în Anexă texte elocvente pentru acest subiect, aparținând Sfinților Nicolae Cabasila și Nicodim Aghioritul.